بیرەوەری ناو زیندانەکانی بەعس

ساڵێک لەدۆزەخ

زیندووبوونەوەی پاش مەرگ

مەهاباد قەرەداغی - سوید

بەشی پێنجەم

من جەستەی خۆمم خۆش دەوێ. وەك ژنێك جەستەی خۆمم لا پیرۆزە، وەك کوردێك جەستەی خۆمم لا پیرۆزەو، وەك مرۆڤێکیش بەهەمان شێوە. مەخابن ئێمە وەك مرۆڤی رۆژهەڵاتیی بەگشتیو وەك کورد بەتایبەتیو وەك ژن بە تایبەتیتر بەرامبەر بەپیرۆزیی جەستە هۆشیارییەکی ئەوتۆمان نییەو، بایەخی جەستەی خۆمان لەدروستبوونی ناسنامەی خۆماندا نازانین. هەندێ جار رووداوێك، کارەساتێك یان قەیرانێکی تایبەتی یان گشتی رێژەی هۆشیاریمان بەرامبەر بەجەستەو بایەخی جەستەکەمان بۆ ئێمە زیاد دەکاتەوە. زیندانو ئەشکەنجەکانی ناو زیندان بۆ من ئەو کارەساتە بوو جەستەی خۆمی پێ ناساندمو لاپیرۆز کردمو وایکرد هەست بەشانازی بکەم کە خاوەنی ئەم جەستەیەم.

جەلادەکان ناتوانن پەی بەنهێنییەکانی ناو بیری مرۆڤەکان ببەن، بیر دەستەمۆ ناکرێت، چونکە نەبینراوو نەگیراوە، وەکو گیانی مرۆڤ، وەکو باوەڕو هەڵوێستو هیواو ئاواتەکانی مرۆڤ، تەنها دەتوانن هەستیان پێ بکەیتو هەرگیز ناتوانن پابەستیان بکەیت. جەستە ئەو بەڵگەیەی بوونی مرۆڤە کە بەرهەستەو هاسانە بەئامرازی داپڵۆسێنەر لەکار بخرێت، وەلێ هەر ئەم جەستە پیرۆزەیە کە دەتوانێ بە بەرگەگرتنو بەرگری، بوونو بیرو هەڵوێستو هیواکان بپارێزێو، مرۆڤ بکاتە خاوەنی شایستەییو شانازی. سوپاس بۆ جەستەم کە هەر لەوساوە لەزیندانی فاشییستەکاندا، بوونو بیرمی پاراستو ناسنامەیەکی پێ بەخشیم تا ماوم شانازی پێوە بکەم.

لەناوەڕاستی ساڵی ١٩٩٩دا کە "شاکار"ی کچم لەدایك بوو، کاتێ مرۆڤێك لەجەستەی من جیابووەوەو دنیای ئاوەدانتر کردەوە، یەکەم سات کە ئەوم لەباوەش گرت، هەستم دەکرد شتێك نییە لەجەستەی ژن پیرۆزتر بێت، هەر ئەودەمو لەو دۆخە پڕ لە شانازییەدا زیندانو ئەشکەنجەکانی ساڵی ١٩٨٠ی سەر ئەو جەستەیەی خۆمم وەبیرهاتەوەو هەستم کرد شتێك نییە لە مرۆڤ پیرۆزتر بێت، جەستەی مرۆڤ هی ئەوەیە ئەوپەڕی رێزی لێ بنرێ، چۆن دەبێت ئەشکەنجە بدرێ. من دژی ئەشکەنجەدانم، تەنانەت دوژمنیش نابێت ئەشکەنجە بدرێت. دژی سزای سێدارەم، تەنانەت بکوژێکیش نابێت بکوژرێتەوە. ئەمە باوەڕی منەو پێم وایە سزادانی جەستە بە ئەشکەنجەدان ئیدی ئەشکەنجەکە لەسەر جەستەی پیاو بێت یان ژن، تاوانێکی گەورەیە بەرامبەر بەژیان دەکرێت. ئەو ژیانەی کە لەجەستەی دایکەوە هەڵقولاوە. ئەشکەنجەدانی مرۆڤ، ژاراویکردنی ئەو سەرچاوە سازگارەیەو، کوشتنی مرۆڤ کوێرکردنەوەی ئەو کانییەی ژیانە. لە ١٠ی ئازاری ساڵی ١٩٩١ لەکاتی رزگارکردنی کفری، هەندێك لەو ئەمنانەی بەعس کوژرانو هەندێکی تریان دەرباز بوون. برادەرێ کە ئاگاداری ژیانو بەشێ لەئەشکەنجەکانی زیندانی من بوو، چەند رۆژێ دوای ئەوە هاتە لامو گوتی:

*** ئەو "نەجات"ەی کە لەزینداندا ئەشکەنجەی داوی، کوژراوەو چەند رۆژێکە لاشەکەی لای سەرقەلا فڕێدراوەو بۆگەنی کردووە. حەز دەکەی بچی تەماشای بکەیت؟**

– نەخێر، نامەوێت. قەت نامەوێت کوژراو ببینم.

ئەو پێی سەیر بوو ئەو وەڵامەی لە من بیست، ئەو وایدەزانی ئەو ئەشکەنجانەی زیندان ئەو تۆوەی لەمندا چاندووە کە تینووی تۆڵەکردنەوە بم. لەڕاستیدا من پێم وایە ئەو جۆرە کەسانە پێویستە سزا بدرێن، بەڵام بەکوشتن نا. باوەڕم وا نییە کوشتنو زەبروزەنگ کێشەیەك چارەسەر بکەن. باوەڕم وا نییە ئەشکەنجە بتوانێ مەبەست بپێکێت. مرۆڤ لە سروشتی خۆیدا خراپ نییە، خراپ دەکرێت. ئیدی ئەو مرۆڤە خراپکراوانە خراپیو کلتووری خراپ بەرهەمدەهێننەوە، قەت بەخراپیکردن لەگەڵ خراپدا ژیان چاك نابێتەوە. یەکەم جار کە لەکتێبێکی مێژوودا باسی کلتوورەکانی کۆنو شارستانی کۆنی دەڤەری خۆمان خوێندەوەو یاساکانی حامۆرابیم بەرچاوکەوت، هێشتا لەپۆلی یەکی ناوەندی بووم، زۆر بیرم لەو سزایە دەکردەوە کە بۆ تاوانبارو خراپەکاری داناوە. "العین بالعین والسن بالسن"، ئەوەی چاوی کەسێ هەڵدەکۆڵێت پێویستە چاوی هەڵکۆڵدرێت، ئەوەی ددانی کەسێ دەردێنێت پێویستە ددانی دەربهێنیتەوە. یان لەهەندێ سزای ئایینیدا کە بەتایبەت لەکۆندا پەیڕەوی کراوە، دەستی دزیان بڕیوە، یان ژنیان بەردباران کردووە، ئەمەی دواییان هەتا ئەمساتەش پەیڕەوی دەکرێت، بەتایبەت لەئێران. ژن بەردباران دەکرێت. چ کلتوورێکی تووندوتیژییە لەسەر ئەم بنەما هەڵەیە دانراوەو تائەمڕۆش مرۆڤگەلی ئەم دەڤەرەی لەدەروونەوە وێرانکردووە. دەروونێکی نەخۆش کە بەئازاردانی ئەویدی ئاسوودە دەبێت. چ ئاوێکی رەش بوو حامورابی ناموبارەك لەم دەڤەرەدا رشتیو پاشا لەدوای پاشاو فەرمانڕەوا لەدوای فەرمانڕەوا رەشترو بۆگەنتری دەکرد. تا لەئاکامدا سەددام هاتو کردی بە ئۆقیانووسێ لەخوێن. خۆیو نەهەنگەکانی تر مەلەیان تێدا دەکرد.

من وەك کوردێك ئەشکەنجە دەدرامو لەبەر کوردبوون جەستەمیان کردبووە مایەی سزادانم، جەستەمیان کردبووە خومخانە، سزای تاوانی کوردبوون بوو دەمچێشت، خودایە، بۆ دەبێت کوردبوون تاوان بێتو سزاکەی هێندە سەخت بێت.

لەناو ئەو زیندانەدا قووڵ دەبوومەوەو تێدەفکریم، پرسیارم لەخۆم دەکرد، بەڕاست من لەپای چی سزا دەدرێم؟ کاممان تاوانبارین ئێمە یان ئێوە؟ کاممان وڵاتی ئەویترمان داگیرکردووە؟ کام لامان مافی ئەویتری خواردووە؟ ئێمە یان ئێوە؟ کێ تاوانبارەو کێ سزادەر؟ بۆ دەبێ خودی بوون بۆ ئێمە ببێت بە تاوان؟ جەستەمان ببێت بەجێگەی سزادان؟ جەستەی من، لەوێدا جەستەی کوردێك بوو، لەپای بیرو خۆشەویستی بۆ مرۆڤی کوردو، سۆزی بەرین بۆ نیشتیمانی خۆم، ئەشکەنجە دەدراو ئازاری دەچێشت، هەر وەك ئەو پیاوە کوردەی کە لەژێر قاڵدرمەی لای ئاودەستەکانەوە رۆژێ دەیانجار لەپای کوردبوون بەرشەق دەدراو لەپای کوردبوون سوکایەتی پێدەکرا. چەند گرنگە لەو ئەزموونە ئاگراوییەدا جەستە بیباتەوەو جەلاد بیدۆڕێنێ. بۆیە منیشو هەزاران هەزاری تریش کە لەئەشکەنجەخانەکانی بەعسدا لەو ئەزموونە دڕکاوییە دەربازبوونو لەو گرەوەدا براوە بوون، هەقمانە وەك کوردیش جەستەی خۆمانمان خۆش بوێ، ئێمە چمان پێ نەکرا. چەند جاران کوژراینو دۆزەخ پێشوازی لە گیانو جەستەمان کردو، لەرۆژی حەشرەوە گەڕاینەوەو، هەر ماوین، مانەوەمان چ موعجیزەیەکە.

هەفتەیەك تێپەڕیو بەحاڵ ئازارەکانم کەم ببووەوە، بەحاڵ جێی جگەرەکان لەسەر سنگو بەرۆکو شانو ملم سارێژ ببوونەوە. کە دەستی خۆم بەری جێسووتانەکان دەکەوت کزەی کوڵانەوەیان خەریك بوو گیانم دەرکێشێ. بەخڕەی کلیل رادەچڵەکام کە بۆ کردنەوە دەخرایە کونی دەرگاکەوە، چونکە یان بۆ ئەشکەنجەدان دەبرام یان بۆ ئەو ئاودەستەی کە لەبەردەمیدا ئەشکەنجەی ئەو پیاوە کوردە دەدراو ئازارم پێی دەچێشت.

دەرگایان کردەوەو، منیان بانگ کرد. هەر لەبەر دەرگاکەوە چاویلکەیەکی رەشیان کردە چاوم. چاویلکەکە لەپلاستیك دروستکرابوو، وا نەبوو کە دەرەوەی پێ ببینی، بەشێوەیەك دروستکرابوو کە لەملاو لەولاشەوە داخراو بوو، تا بەلاچاویش هیچ نەبیندرێت. کە چاویلکەکەم کرایە چاو زانیم دیسان بۆ ئەشکەنجە دەمبەن، گشت گیانم دای لەئێشو جێسووتانەکانم لەخۆیانەوە کەوتنە کزەکزو ژانیان لێ هەڵسا. قۆڵی گرتمو بردمی، هەنگاوی کوێرانەم دەنا بەرەو نادیار. ئەو شوێنەی کە بۆم نەبوو بشزانم کام رێگەیە دەمباتە ئەوێ، چونکە بەچاوی بەستراوەوە دەیانبردم. کاتو شوێن، ئەو دوو رەهەندە گرنگەن لەژیانماندا هەمیشە رووبەڕوویان دەبینەوە. یادگارییو بیرەوەرییەکانی ئەو کاتو شوێنانەی کە لەقۆناغەکانی رابردووی ژیانماندا تیایاندا دەژین، لەکەسایەتیماندا رەنگ دەدەنەوە. من پێم وایە ئەوەی زیندانی دیبێو ئەشکەنجەی دەروونیو فیزیکی درابێت، لەکەسانی دی زیاتر ئازادی خۆش دەوێو ژیرانەتر مامەڵە لەگەڵ ئازادی خۆیو جەستەی خۆیدا دەکات.

کە چاویلکەکەیان لەچاوم کردەوە، لەژوورێکی تری ئەشکەنجەداندا خۆم بینییەوە، بەڵام وەك جاری یەکەم سەرسام نەبووم. جگە لەکورسییەکی ژەنگنی ئاسن، چیدیکە لەژوورەکەدا نەبوو تا سەرسامم بکات. جەللادی دەمامکپۆشیش وەك جاری یەکەم سەرسامی نەکردم، چونکە بەو دیمەنە ترسناکەی ئاشنابووبووم. سەرسام نەبووم، بەڵام دەترسامو زۆریش دەترسام. چیتر چاوەڕوانم دەکات، چ جۆرێکی تری ئەشکەنجە، چ جۆرێکی تری سوکایەتیپێکردنو، لەهەمووشی ئازاردەرتر، بۆ ئەشکەنجەم دەدەن؟ ئەو پرسیارەی کە وەڵامەکەی دەزانمو هەمووشمان دەیزانین، چونکە کوردی! کوردیش کۆیلەی داگیرکەرە. مافی قسەکردنی ئازادی نییە، مافی سەرفرازیو شانازی نییە! چونکە کوردستانی تۆیان کردووە بەهی خۆیانو، بۆت نییە ناوی ببەیت، بۆت نییە خۆشت بوێو، مافی ئەوەت نییە داوای بکەیتەوە! وەلامێ کە نەمانتوانیوەو ناتوانین پێی قایل بینو، هەزارانمانو بگرە ملیۆنیشمان گیانی خۆیان بەخشی تا ببینەوە بەخاوەنی ئەو شانازییە، ئەو خۆشەویستییە، ئەو خاکە، ئەو ناسنامەیە.

کابرای ناشیرینو تۆقێنەر، ئەوەی یەکەم سات بەجنێو رووبەڕووم بووەوە، لەبەردەممدا وەستاو پێی گوتم دانیشە. لەسەر کورسییە ژەنگنەکە دانیشتم. کە جگەرەکەم بەدەستییەوە بینی، هەموو دەمارەکانی لەشم دایان لەئێشو لەچاوەڕوانی چزاندنی ئەو ئاگرەدا پەریشان بووبووم، ئێڵنجم دەهات، بەرچاوم تاریك دەبوو، سەرم دەسوڕایەوە، دڵیشم توند لێیدەداو گوێم لەگرمەگرمی بوو نەك لەترپەترپی. ئەو ساتە لەپەسنەهاتووە ناکرێ، سەختە بێتە سەر کاغەز. ساتەژیانی وا لەساتەمردن دەچێتو ناچێت. ژانو ژیان هەست پێدەکرێن، نانووسرێن.

لەتاو ترسی جگەرەکە ئەو کێبڵەم نەدیبوو کە بەدەستەکەی تریەوە بوو. کاغەزێکی پێ بوو، بەو دەستەوەی گرتبوو کە جگەرەکە لەتوێی پەنجەی دۆشاومژەو هەڵمەقووتەیدا بوو، قووڵ هەڵیمژیو دووکەڵەکەی بڵاوبووەوە. دیسانەوە هەستم بەخنکان کرد. ئێستاش بەدوکەڵی جگەرە ئێڵنجم دێو سەرم دەدا لە ئێش. تەماشای دەکردو، دوای ماوەیەکی کەم رووی لە من کردو گوتی:

*** بەڵگەی تەواومان بەدەستەوەیە کە لەگەڵ موخەربیندا پەیوەندیت هەیە.**

دڵم کەوتە خورپەو نازانم تا چەند ئەو ترسەم لەدەموچاومدا رەنگی دەدایەوە، بێگومان دەبێت رەنگی دابێتەوە. هیچم نەگوتو لەچاوەڕوانی ئەشکەنجەدا بووم. لەناخی دڵەوە هەستم بە پەلەکردنێك کرد، حەزم دەکرد زوو زوو ئەو بپرسێو من وەڵام بدەمەوەو نەدەمەوە، ئەشکەنجە دەست پێ بکەن، ببووریمەوەو رزگارم بێت. چونکە ئەو دۆخی چاوەڕوانی ئەشکەنجەیە، لەخودی ئەشکەنجەکە ئازاری زیاتر بوو، ئازارێکی تیژو تەورئاسا.

*** چونکە بەڵگەکە بەدەستمانەوەیە، ئیتر هیچ پێویست ناکات نکۆڵی لێ بکەیت. بۆ خۆشت دانی پێدا بنێ با رزگارت بێت. هیچ چارێکی ترت نییە جگە لەدانپێدانان.**

– دان بەچیدا بنێم ئەگەر من پەیوەندیم نەبێت.

*** تۆ لەگەڵ خودی خالد گەرمیانی پەیوەندیت هەیەو، بەڵگەمان هەیە.**

– ئەگەر بەڵگەشتان هەبێت بەڵگەیەکی ساختەیە، چونکە من خۆم دەزانم کە هیچ پەیوەندییەکم لەگەڵ هیچ کەسێکدا نییە.

*** کچی قەحپە، وا دەزانی دەتوانی تا سەر نکۆڵی بکەیت؟ هەڵماندەخەڵەتێنی؟**

بەدەم ئەو رستەو پرسیارە جنێوبارەوەو، بەخێراییەکی بروسکەئاسا کێبڵەکەی بەرەو دەموچاوم وەشاندو بەرچاوم تەواو تاریك داهات. خۆم پێم وابوو کێبڵەکە بەرچاوانم کەوتووەو کوێری کردووم، بەڵام نازانم چەند چرکە یان خولەکی پێ چوو بەرچاوم رووناك بووەوە، رووناکییەکی لێڵ. هەستم بەتەڕیو گەرمییەك کرد لەسەرچەناگەمەوە بەرەو ملم رێچکەی بەستبوو. خوێن لەلووتو دەممەوە پڕژابوو. دەستم بۆ لووتم بردو هەندێ سەرم بەرز کردەوە بۆ ئەوەی خوێنەکە بوەستێ، لەناو دەممدا شتێکی رەقم هەست پێکرد. دەرمهێناو بەو بەرچاولێڵییەوە تەماشام کرد، پارچەددان بوو. دەستم بۆ ناو دەمم برد بینیم ددانەکانی پێشەوەم دوولەت بوون و لەتیان لێکەوتووە.

بێدەنگو خەمبار لەبەردەمیدا گرمۆڵە بووبووم. لەچاوەکانمەوە فرمێسك، لەدەمو لووتمەوە خوێن، لەهەناویشمەوە ئازارو ژان قوڵپیان دەدا. هیچی تری نەگوتو بەچاوێکی پڕ لەبوغزو قینەوە، ئەو چاوە زەقو ترسناکانەی، مۆرەیەکی لێکردمو بەخێرایی چووە دەرەوە. پێدەچوو جەللادەکە لەبەردەرگا وەستا بێت، چونکە یەکسەر ئەو هاتە ژوورەوەو، قۆڵی گرتمو هەڵیستاندمو دووبارە لەسەر کورسییەکە، بەڵام بەشێوەیەك کە سنگم بەرەو پشتی کورسییە بێتو هەردوو پێم بەملاو بەولایدا بڵاوببێتەوە، داینیشاندم. کەلەبچەی خستە هەردوو دەستم بەجۆرێك کە لەگەڵ کورسییەکەشدا بەسترانەوەو توانای جوڵاندنیانم نەما. هەردوو پێشم بەهەردوو قاچی پشتەوەی کورسییە ئاسنینەکەوە بەسترانەوە. سنگم بە توندی بەپشتی کورسییەکەوە نووسابوو، جێبرینی سووتاوەکان دەکوڵانەوەو زۆر دەکزانەوە. شانەکانم ئێشی دەرچوون پەرێشانی کردبوون، دەمو دانو لووتو گوێو، تۆ بڵێ کوێت نەدەئێشا. ئەی باری دەروونیم چۆن بوو؟ هەستم دەکرد لەدارستانێکمو دڕندەی کێوی بەگاز گۆشتەکانم ونجڕونجڕ دەکاتو ئێسکەکانم دەقرتێنێ. هەستم بەبێبایەخی بوون دەکردو دروست لەو ساتەدا گوومانم دەکرد کە نەمابم. بە تەواوی هەستم بە مردوێتی دەکرد، چۆن هەست بە مردوویەتی دەکرێت؟ مردوو هەموو هەستەکانی دەکوژێنەوە، بەڵام من هەستم بە مردنی جەستەم کرد، بە کوژران، مردوویەکی کوژراو، هەستم بە شەهیدبوون دەکرد.

ئێستاش هەستێکی وام هەیە کە من لەژیانمدا جارێك شەهید بوومو دووبارە زیندوو بوومەوە. من پێم وایە زۆر مرۆڤی کورد، ئەوانەی لەو ئەشکەنجەخانانەوە دەربازبوونو جارێکی تر هاتنەوە ناو کۆڕی ژیان، هەستێکی وایان هەبێت کە مردنو زیندووبوونەوە. ژیانی دوای مەرگ تامێکی تری هەیە، هەست دەکەی پێویستە بەفیڕۆ نەڕوا. هەست دەکەی ساتبەساتی گرنگەو پێویستە بۆ خۆشەویستی بەکاری بهێنی، خۆشەویستی ژیان بچێژی. ئەوەی لەسەفەری مەرگ گەڕابێتەوە، چالاکتر ژیانی خۆش دەوێ. ئەوەی زیندانی دیبێ، دوو ئەوەندەی کەسێکی تر هەست بەشادمانی ساتەکانی ئازادی دەکات. لەساڵی راپەڕیندا، ١٩٩١ کە شادمانیم گەیشتبووە لووتکەی خۆی، بیرم لەوە دەکردەوە کە ئێستا شەهیدەکانیش وەك من شادمانن. بوڵێڵی بەیانی بوو هێشتا، رۆژی ئازادبوونی کفری، لە ١٠ی ئازاری ئەو ساڵە پیرۆزە، بەناو شاری کفریداو لەناو ئەمبولانسی نەخۆشخانەی کفری، کوڵان بە کوڵانو جادە بەجادە بەبڵندگۆ وتاری شۆڕشگێڕانەم دەداو شیعری شۆڕشگێڕانەم دەگوت. هەستێکی سەیرم هەبوو، مەستو سەرخۆشی ئەو ساتە لەپەسننەهاتووانەی ئازادی بووم. لەناو ئاپۆڕەی خەڵکی ئەو شارەدا کە بۆ سووتاندنی وێنەکەی دیکتاتۆر کۆببوونەوەو منیش بێ پەروا وتارم دەداو شیعرم دەخوێندەوە، هاوڕێ پێشمەرگەکانم هاتنە لام، ساڵانێکی زۆر بوو یەکترمان نەدیبوو، جگە لە چوکلێتەنامە کە بە تەتەرەکاندا بۆ یەکتریمان ناردبوو. دوا نامەی چوکلێتی چەند رۆژێ پێش راپەڕین بە مام رەشید دا گەیشتە دەستی من، ئاماژەی راپەڕینی گرتبووە خۆ. هاوڕێی دێرینو هێژام عوسمانی حاجی مەحموودو حەمەڕەشو پێشمەرگە ئێسك سووکەکانی تر، بەسیمای پڕ لەموژدەیانەوەو لەو ساتە مێژووییەی ئازادیدا، کە هەموو شتێ بۆنی گوڵی لێ دەهات، بەرامەی گوڵەمێخەکی ئازادی هەموومانی مەستو شاد کردبوو. هەموومان لە پەپوولە دەچووین، لەسەر گوڵەبەڕۆژەی ئاسوودەیی دەنیشتینەوەو هەڵدەفڕینەوە. خەندە لێوی هەموومانی جوان کردبووەوە، خۆشی دڵی هەموومانی داپۆشیبوو. چەند دەگمەن بوون ئەو ساتانە! چەند ستەمە شادمانییەکی لەوجۆرە زوو بکوژێتەوە، ئاهەنگ ببێت بە پرسە. مەخابن هەر ئەو رۆژە، دوای چوونەوەم بۆ ماڵەوە لەگەڵ ئەو دوو هاوڕێ خۆشەویستە، عوسمانی حاجی مەحموودو حەمەڕەش مەسۆییو دوای نانخواردنێك پێکەوە، ئەوان خواحافیزیان کردو بەرەو ئازادکردنی شاری دووز بەرێکەوتن، لەوێدا شەڕ درێژەی خایاندو، دووز وەك شارەکانی تر نەبوو، زوو خۆی نەدا بەدەستەوە، بۆ سبەینێ هەواڵی شەهیدبوونی حەمەڕەش چزا بەگوێمدا، چەند ئەشکەنجەدەرن ئەو هەواڵانە.

لەژووری ئەشکەنجەداو لەسەر کورسییەکە بەستڕابوومەوەو توانای جوولەم لێ بڕێندرابوو. گوێم لەشیڕەی دڕاندنی کراسەکەم بوو، بۆم نەبوو تەماشای ئەملاو ئەولا بکەمو بزانم ئاخۆ جۆری ئەشکەنجەی ئەمجارەم چییە. لەساتێکی کورتدا چەندان چزرە چزری تر لەسەر پشتم دووبارەو سێبارەو دەبارە ئێشی مەرگیان پێ گەیاندمەوە. لام روون نەبوو کە زۆری ئێشەکە سڕی کردووم یان بووراوومەتەوە. هەستم دەکرد ئێشەکەی یەکجار زۆرە، ئەوەندە زۆر کە نە بەگریانو نە بەهاوارو نە بەهیچی تر گوزارەی لێ نەدەکرا، ئیدی نازانم بورابوومەوە یان نەبوورابوومەوە، ئەوەندە دەزانم کە لەو رۆژەدا بەدەنگەوە نەگریامو هاوارێکیشم نەکرد، بەڵام فرمێسکەکان بێدەنگانە خۆیان لەخۆیانەوە هەڵدەوەرینو تێکەڵ بەخوێنەکە دەبوون.

جینان بەژوور سەرمەوە بوو، چاوەکانی پڕ بوو لەفرمێسك، من بەسەر دەمدا کەوتبوومو کراسێکی ترم لەبەردا بوو. ئەوەندە ئێشم زۆر بوو کە ئیدی هەست بە ئێش نەکەمو وەك ئاسایی بێت بۆم. هەستام، ویستم پاڵ بدەمەوە بەدیوارەکەوە، نەمتوانی. بیرم کەوتەوە پشتم سووتێندراوە. سنگیشو ملیشم بەهەمان شێوە، بەڵام جێسووتانی ئەوان کەمێك سارێژ بوو. بۆیە ماوەیەکی زۆر لەسەر دەم دەخەوتمو پاڵم بەدیوارەوە نەدەدا. سستەرەکە دەهات تیماری دەکردم. دەمزانی چاکم دەکەنەوە بۆ ئەوەی دووبارە ئەشکەنجەم بدەنەوە. ناچار بووم باکم نەبێت. حەپسابووم، بێدەنگ بووم، لەگەڵ جینانیش زۆر کەم قسەم دەکرد، تاقەتی قسەکردنم نەبوو، بەڵام بیرم دەکردەوە، بیرکردنەوەی بەردەوام. خەم دایدەگرتم کاتێ بیرم دەکردەوە ئێستا دەبێت حاڵی باوکم، دایکم، براو خوشکەکانم، مامەکانم چی بێت، کە بە هیچ جۆرێك سۆراخی من نازاننو هەر ناشزانن لەکوێم. تاقانە نەبووم، بەڵام هێندە تایبەت بووم بۆ هەموویان، وەك ئەوەی تاقانە بم، خۆشەویستی هەمووان، ئەو کچەی کە ماندووبوونی باوکی بەدیتنێکی دەردەچوو، ئەو کیژەی مامەکانی بێ ئەندازە خۆشیان دەویستو، کە دایکیو هەموو کەسوکاری نازێکی

بۆ ل١١

نورەددین سەعید وەیسی
کەنەدا

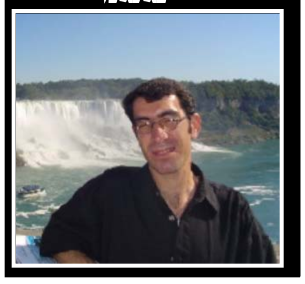

سەفەری بێ ئارەزوو

(١)

رەنگە ناونیشانی ئەو زنجیرە ستوونانەی کە بەنیازم لەژێر ئەم سەردێرەی سەرەوەدا بیاننوسم لای هەندێ کەس مایەی سەرنج بێت، لێ چونکە لەیەك دوو شوێنی تردا کورتە ئاماژەیەکم بەهۆیەکانی سەفەرکردنەکەم داوە، بۆیە ناخوازم سەری خوێنەران بەم باسەوە بێشێنم نەوەکو یەکێك پێم بڵێ (دەبڕۆ بابە عارەبانەکەت راکێشە سەفەرت کرد قیڕو جەهەننەم)، لێ هەر ئەوەندە دەڵێم سەفەرکردنم بەدەست خۆم نەبوو، چوون هیچ ئامادەسازییەکم بۆی نەکردبوو.

هەفتەیەکی رێك بەقوڵی بیرم لێکردەوەو وەك دەڵێن شەنو کەوم کرد تادواجار گەیشتمە ئەو باوەڕەی کە یان دەبوو واز لەکاری رۆژنامەوانی بێنمو خەریکی کاسبیەکی دیکە بم کە بەداخەوە زۆر دەستو پێ سپیمو هیچ نازانم، یانیش ئەگەر لەسەری بەردەوام بم ئەوە دەبێ خۆم عاقل بکەم دەنا عاقڵم دەکەن، یا دەبێ سەفەر بکەمو ماڵئاوایی لەتاکە ئەزموونی دیموکراتی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست بکەم!.

راستە سەفەر کردن خەونی زۆر کەسە لەکوردستاندا، بەڵام هاتنەدی ئەو خەونەش ئاسان نییەو پێویستی بەپارەیەکی زۆرو پشتیوانی دەسەڵاتدارانی کوردستانە کە من هیچیانم نەبوو، دوو مانگی تەواو چاوەڕوانی جێبەجێبوونی رێوشوێنی پەڕینەوە بووم بۆ سوریا، دەیان بەڵێنم پێدرا کە لەماوەیەکی نزیکدا ئیشوکارەکانم بۆ مەیسەر بکەن، لێ دواجار بەڵێنەکان هەر قسەی رووت دەرچوون.

ئەگەرچی لەگەڵ بەشێکی زۆری بیرو بۆچوونە سیاسیەکانی کاك حوسێن سنجاری سەرۆکی ئەنستیتیوتی ریفۆرمی دیموکراتی لەعێراق ناکۆکمو تەنانەت چەند ساڵێك لەمەوبەر هەر لەم رۆژنامەیەدا وتارێکی گاڵتەجارانەشم لەسەر نووسی، کەچی کە بۆ وەدەست هێنانی رەزامەندی پەڕینەوە بۆ ناو سوریا داوای هاوکاریم لێکرد بەسوپاسەوە دەمودەست پەیوەندی بەبرادەرێکیەوە کرد لەدیمەشق و ناوو زانیاری پێویستی منی پێداو بەڵێنیشدا کە لەماوەی دە رۆژدا کارەکانم بۆ جێبەجێ بکا، بەڵام دوای دوو هەفتە چاوەڕوانی ئاگاداری کردمەوە کە هەوڵەکانی سەریان نەگرتووە، سەرەنجام ناچاربووم داوای هاوکاری لەچەند بەڕێزێکی تر بکەم لەوانە کاك ئازاد جندیانی، کاك عەبدولخالیق زەنگەنە ((لەرێگەی کاك غەفوور مەخمووریەوە))، حزبی شیوعی کوردستان ((لەرێگەی کاك زیرەك کەمالەوە)). لێ دوای پتر لەمانگێك چاوەڕوانی هەموو هەوڵەکان بێ ئاکام بوون، خۆشبەختانە دواجار هەر دەستی خۆم ماچ کردو بەهۆی هاوڕێیەکمەوە لەشامو بە ٥٠٠$ رەزامەندیەکەم گەڕایەوە.

لەکوردستاندا چونکە ئازادی هەر بەناو هەیە بۆیە کە سەفەری دەرەوە دەکەی دووچاری دەیان پرسیار دەبییەوە بەتایبەتیش لەئاسایشو پارێزگادا کە دەیان پرسیاری زۆر تایبەتیت لێدەکریو زۆربەشیان پەیوەندییان بەسەفەرەوە نییەو دەڵێی تۆ تاوانبارێکی وەك بن لادنو زەرقاویتو لەبەردەم دادگادا وەستاوی، ئەمە جیا لەڕۆتینی تاقەت پرووکێنی دامودەستگاکانی تری وەك دادنووسیو بەڕێوەبەرایەتی باجی دەرامەتو وەزارەتی هاوکاریو مرۆڤایەتی کە هەفتەیەکی خایاند تا رزگارم بوو لێیان.

هەرچەندە هەموو کارە رۆتینیەکانیشم تەواو کردبوو کەچی پێیان راگەیاندم ئیشوکارەکانم لەمەکتەبی پەیوەندییە نیشتمانییەکانی پارتیدا وەستاوە، سەرەنجام ناچاربووم بچم کە ئەودەم بەڕێز عەبدوڵڵا ئاگرین بەرپرسی بوو یەکەمجارم بوو رووبەڕوو بیبینم دوای کەمێك چاوەڕوانی لەپرسگەکەی بەڕێزەوە پێشوازی لێکردم هەندێك باسی دڵگیری دیمەشقی بۆ کردمو پاشان پێی گوتم کە مامەڵەکەمی بەرزکردۆتەوە بۆ مەکتەبی سیاسی، چەند رۆژێك چاوەڕێی تەواوبوونیم کرد کەچی هیچ سەروسۆراخێکی دیار نەبوو تا خۆم هەواڵیم پرسیو پێیان راگەیاندم کە چونکە بەڕێز عەبدوڵڵا ئاگرین پەراوێزێکی ئاگرینی لەژێر مامەڵەکەمدا نووسیوەو پارتی ئاگادار کردۆتەوە لەوەی من بەنیازم بەیەکجاری کوردستان بەجێ بێڵم بۆیە ئیشوکارەکانم لەلایەن سکرتێری مەکتەبی سیاسیەوە راگیراوە.

لەدوای راپەڕینەوە پارتیو یەکێتی بەکۆڵێك دۆلاریشەوە دەیان بەعسییان رەوانەی دەرەوە کرد، کەچی پارتی ئاستەنگی دەخستە بەردەم سەفەری بابایەکی وەکو من کە نەهیچ داوایەکی یاساییم لەسەر بوو نەهیچ تاوانێکیشم کردبوو، تەنها ئەوەندە نەبێت جارجار چەند رەخنۆکەیەکی تێکدەرانەم دەگرت..

دواجار بەهاوکاری بەڕێز ئازاد بەرواری ئیشوکارەکانم رایی کراو بەرەبەیانی ٦ نۆڤمبەری ٢٠٠٢ بەهاوڕێیەتی کاك ئاکۆ محەممەدو کاك قەهار تاهیر پیرە هەولێرمان بەجێهێشتو پێش نیوەڕۆ گەیشتینە خاڵی گومرگی پێشخابوورو لەوێش زۆر لەوەیان پرسی کە کێ رەزامەندی پەڕینەوەی بۆ وەرگرتووم، بەتایبەتیش کە زانیان رەزامەندییەکەم لەلایەن پارتییەوە نییە.

پشتی تەواو بوونی هەموو ئیشوکارەکانم نزیکەی سەعاتێك لەژێر کەپرێکدا چاوەڕوانی گەڕانەوەی بەلەمەکان بووم لەوبەری رووبارەکەوە، زێدەڕۆیی نییە ئەگەر بڵێم ئەو سەعاتە یەکێك بوو لەساتە پڕ لەدڵەراوکێیەکانی ژیانم، هەندێ جار دەمەویست پەژیوان ببمەوەو چۆن هاتووم ئاواش بگەڕێمەوە، لێ پاشان لەگەڵ خۆمدا دەمگوت تازە بڕیارێکە داومەو گرنگیش نییە چارەنووسم چی دەبێ، خۆشبەختانە چاوەڕوانیەکەم زۆری نەکێشاو بەلەمەکان گەڕانەوە بەپەلە جانتاکانم خستە بەلەمێكو خۆشم لەگەڵ چەند کەسێکی تردا سواری بەلەمەکەی تر بووین، هەرکە گەیشتینە ناوەڕاستی رووبارەکەوە دوو فرمێسکم لەچاودا هاتنە خواریو تێکەڵی رووباری پێشخابووربوون کە تا هەنووکەش نازانم لەخۆشیان بوو یان لەدڵتەنگی.؟!

٢٠٠٤/١٠/٢٥

nuradinwaisi@hotmail.com

فەرهاد ئۆجەلان:

ئێمە ئامادەین لەچوارچێوەی لێبووردنێکی گشتیی دا بچینەوە تورکیا

هەڤپەیڤین: سەرنووسەر

(٢ — ٣)

*** تۆو هەڤاڵەکانت ماوەیەك لە (کادەك) دابڕان و دوایی گەڕانەوە ناویان. چۆن گەڕانەوە؟**

– ساڵی ٢٠٠٢ و ٢٠٠٣ خەباتی ئێمە بۆ گۆڕانکاری بووە لەناو PKKدا، بەدامەزرانی کۆنگرەی گەل ویستمان سیاسەتی PKK هەمووی بەریفۆرمی دیموکراتی بگۆڕین و هیوای ئێمە ئەوەبوو بیکەینە هێزێکی وڵاتپارێزو دیموکراتی، چونکە PKK لەوڵاتپارێزی دوورکەوتبووەوەو دیموکراسیشی لەنێوخۆدا جێ نەدەکردەوە. ئەوەش ئاستەنگ بوو لەبەردەم پێشخستنی خەباتی PKKو پێکهێنانی چارەسەری. سیاسەتی نێوخۆو دەرەوەی سیاسەتێکی بەچارەسەرو وەڵامدەر نەبوو، سیاسەتەکەی هێزی خۆی لەسۆسیالیزمی هەڵوەشاوە وەردەگرت. لەکۆنگرەی دامەزراندنی (کۆنگرەی گەل)دا ئەو بڕیارو پرۆژانەی ئێمە خستمانەڕوو هاتنە قبوڵ کردن، بڕیارەکان بەزۆری وەك داخوازییەکانی ئێمە بوون. بەڵام نارازیبونێك لەدژی دەرکەوت، بەڕێبەرایەتی بەڕێز جەمیل بایك دژایەتی گۆڕانکاری کرا، ئەزو ئەو هەڤاڵانەش کە گۆڕانکاریمان دەخواست وەك دژی شۆڕش هاتینە نیشاندان و ئیعلانکردن.

*** ناکۆکییەکانی ئێوە لەسەر چ بوون، لەوەختێکدا کە ئەوانیش دەڵێن ئێمە گۆڕانکاری دەکەین و دیموکراسی دەخوازین؟**

– ئێمە دەمانگوت پێویستە PKK لەپەیوەندییەکانی خۆی لەناو کورددا کەس بەدوژمن نەبینێ، دەمانویست ڕێگە بە بەشەکانی دیکەی کوردستان بدات کە خەباتی خۆیان سەربەخۆ بەڕێوەببەن و خۆی وەك ناوەندێکی خەباتی هەر چوار بەشی کوردستان نەبینێ چونکە ئەوە لەچارەسەریدا کێشە دەردەخات، هەروەها ئێمە بەپێویستمان دەدیت کە پەیوەندییە دەرکییەکانی PKK بگۆڕدرێن و پەیوەندی لەگەڵ ئەمریکا پێشبخرێت. کە ئەمریکا خۆی بۆ دەستتێوەردانی عێراق ئامادە دەکرد تێڕوانینی ئێمە ئەوە بوو کە ئەو هەنگاوەی ئەمریکا دەتوانێ دەرفەتێکی چارەسەری بۆ کوردان بڕەخسێنێ و بکاتەوە. ئەوان لەگەڵ ئەوە نەبوون. بەڕێز جەمیل بایك لەگەڵ ئەوەدا نەبوو و دەیگوت دەبێ پەیوەندی لەگەڵ ئەمریکادا پەیوەندییەکی تاکتیکی بێت نەك ستراتیژی و دەبێ پەیوەندییەکی بنچینەیی نەبێت بۆ چارەسەری کێشەی کورد، بەرامبەر پەیوەندی لەگەڵ ئەورووپاش تێڕوانینان هەر ئەوەبوو، بەڵام ئێمە پەیوەندییەکی ستراتیژیمان دەخواست. لەلایەکی دیکەوە ئێمە دەمانگوت پێویستە ژیانی ناو شۆڕش بگۆڕدرێ و ڕێگە بەژیانی تایبەتی بدرێ، هەموو کەس بتوانێ لەلایەك خەباتی شۆڕشگێڕی خۆی و لەلایەکی دیکەوە ژیانی تایبەتی خۆی بەڕێوەببات، بێجگە لەکەسانی چەکدار ئەوانەی خەباتی سیاسی و دیپلۆماسی و ڕۆشنبیری دەکەن بتوانن ژیانی تایبەتی خۆیان بەڕێوەببەن، PKK دژی ژیانی تایبەتی نییە، ناکۆکییەکی گەورەی دیکەمان لەوەدابوو. هەروەها PKK زۆر پابەند بوو بەپەیوەندییەکانی لەگەڵ ئێران و سوریا لەکاتێکدا کە سوریا و ئێران بوونەتە ئامانجی جیهان و، پەیوەندی لەگەڵ سوریا هۆیەکی سەرەکی بوو کە سەرۆکایەتی PKK لەلایەن ئەمریکاوە بگیرێ و تەسلیمی تورکیا بکرێ. ئیسراری ئەوان لەسەر پەیوەندی لەگەڵ ئەو دوو وڵاتە ڕاست نەبوو، ئێمە دەمانگوت دوژمنایەتی ئێران و سوریا نەکەن، بەڵام دۆستایەتیشیان لەبەرژەوەندی کورددا نییە. بەو شێوەیە ئەوان دژی گۆڕانکاری بوون. ڕاستە بەقسە دەڵێن ئێمە گۆڕانکاری و دیموکراسی دەخوازین، بەڵام کاتێك پێیان دەڵێی وەرە سیاسەتی خۆت بگۆڕە لەوێدا لەسەر شتی پێشوویان ئیسرار دەکەن.

*** زەمینەو پێداویستییەکانی جیابوونەوەتان لەڕووی دارایی و لەڕووی ژیانی تایبەتی و خەباتی سیاسی چۆن ئامادەبوون؟**

– ناکۆکییەکانی ئێمە لەکۆتایی ٢٠٠٣دا دەرکەوتن و حەوت مانگ موناقەشەمان لەگەڵ کردن کاتێك کە خەباتی خۆمان هێنایە عێراق. وەختێك خەباتەکەمان هێنایە عێراق ئێمە جیا نەبووبووینەوە، ئەوان لەشاخ بوون و ئێمە لەعێراق بووین، شاخ جێگەی خەباتی لەشکری بوو و عێراق جێگەی خەباتی سیاسی بوو، ئێمە دەمانگوت لەعێراق نیشتەجێبین باشترە بۆ ئەوەی بتوانین زەختێك لەحیزب بکەین کە گۆڕانکاری بکەن، واتە ئێمە جیا نەبووینەوەو کاتێك گوتیان فەرموون وەرن لەکۆنگرەدا گرفتەکان موناقەشە بکەین، گوتمان دێین، واتە تاوەکو مانگی ئایاری ٢٠٠٤ بڕیاری جیابوونەوەمان نەدابوو. لەکۆبوونەوەی دووەمی کۆنگرەی گەل دا لەمانگی ئایاری ٢٠٠٤دا، لەو کاتدا بینیمان ئیمکانیەتی گۆڕانکاری لەناو PKKدا نەماوە، بڕیاری جیابوونەوەماندا. واتە ئەوە ٤ مانگە بڕیاری جیابوونەوەو دامەزرانی بزاڤێکی تازەمان بەخەتێکی وڵاتپارێزو دیموکراتیك داوە، هەوڵدانەکانمان تا ئەوکات بەتەواوی بۆ گۆڕانکارییبوون لەناو PKKدا، واتە ئامادەکاریمان نەبوو، دەتوانین بڵێین ئامادەکاریمان بەشێوەی فکری بوو نەك پراکتیکی. کاتێك جیابووینەوە ڕەوش و وەزعی ئێمە زۆر خراپ و شپرزە بوو، ئێستاش وەزعمان شپرزەو خراپە لەڕووی دارایی و لەڕووی شوێنی ژیان و نیشتەجێبوون و بەڕێوەبردنی خەباتمان و ئێستاش ئەو گرفتانەمان ماون و چارەسەر نەبوونەو گرفتمان زۆرن.

*** دەگوترێ لەساڵی ١٩٩٢وە پەیوەندی و دۆستایەتیت لەگەڵ هەندێ لەئەندامانی سەرکردایەتی یەکێتیدا هەیە؟ یەکێتی تا چ ڕادەیەك هاوکاری دارایی ئێوە دەکات؟**

– ئەز ئەندامانی یەکێتی نیشتمانی و پارتی دیموکرات لەساڵی ١٩٩٢وە دەناسم. کاك مەسعودو مام جەلالیش دەناسم.

*** کاتی خۆی دیدارت لەگەڵ هەردووکیاندا هەبووە؟**

– بەڵێ هەردووکم بینیون لەکاتی خۆیدا. بەڵام لەگەڵ پارتی دیموکرات لەبەهاری ١٩٩٧ تاوەکو ٢٠٠٠ پەیوەندیمان پچڕان، لەگەڵ یەکێتیش ساڵێك دوو ساڵ لە ٢٠٠٠ و ٢٠٠١دا پەیوەندیمان پچڕان. من پەیوەندییەکی دۆستانەم لەگەڵ هەردوولادا هەبووە. ئەز حورمەتی مام جەلال و کاك مەسعود دەگرم و حورمەتی بەڕێز نێچیرڤان بارزانیش دەگرم. من هیچ جارێك نەمویستووە لەگەڵ هیچ هێزێکی کورددا دوژمنایەتی دروست ببێ، یەکێك لەو هۆیانەی کە نەیهێشت دوژمنایەتی PKK لەگەڵ هێزەکانی کورددا زێدەتر ببێ خەباتی من بووە لەناو PKKدا. بەڵام دیارە کاتێك کە PKK بڕیاری شەڕیشی داوە منیش ئەندامی حیزب بوومەو لەبەرپرسیاریەکدا جێمگرتووەو شەڕیشم کردووە.

*** ئێوە کە لەناوچەی ژێر دەسەڵاتی یەکێتیدا نیشتەجێن، پشتیوانی یەکێتی و هاوکارییە داراییەکەی بۆ ئێوە تا چ ڕادەیەکە؟**

– ئێمە دەڵێین پێویستە هەردوو هێزی دەسەڵاتداری کورد پشتگیری ئەو بزاڤە تازەیە بکەن، ئێمە پشتگیری پارتی دیموکرات و یەکێتی نیشتمانی بۆ خۆمان بەگرنگ دەبینین. ئەگەر باکووری کوردستان بەتێکۆشانی سیاسی بزاڤی ئازادی کورد پێشبکەوێ و بەرەو چارەسەری بچێ ئەوە پشتگیرییەکە بۆ فیدراڵی کوردستانی باشوور، ئێمە زیاتر لەحیزبەکان پشتیوانی لەفیدراسیۆنی کوردستان دەخوازین. پشتیوانی یەکێتی نیشتمانی و پارتی دیموکرات و بزووتنەوەی ئیسلامی بۆ ئێمە گرنگە، پشتیوانی هێزەکانی دیکەش گرنگە، ئێمە داوای پشتگیری لەهەموویان دەکەین. ئەمڕۆ یەکێتی نیشتمانی تۆزێك زیاتر هاوکاری دەکا، ئێمە دەخوازین پارتی دیموکراتیش هاوکاری هەبێ، ئەگەر هاوکاری بکا من بەخۆم ئامادەم لەناوچەی دەسەڵاتی پارتی دیموکراتدا بژیم. نەتەوایەتی پارتی دیموکرات بۆ من سەرنج ڕاکێشە، لەو سێ ساڵەی دواییدا هەڵوێستی نەتەوەیی پارتی دیموکراتم پێخۆشن، هەروەها سیاسەتی یەکێتی نیشتمانیش بۆ کوردان کە لەدەرەوەی وڵات دەیکا بەگرنگ دەبینم. هەندێ لایەنی یەکێتی نیشتمانی و هەندێ لایەنی پارتی دیموکراتم پێخۆشن، ئەز وەکو PKK ناخوازم لەگەڵ یەکێك کەمو لەگەڵ ئەوەی دیکەدا زۆر پەیوەندیم هەبێ، یان یەکێتی بکەمە دۆست و ئەوەی دیکە بکەمە دوژمن، ئەوە شتێکی چەوتەو نابێ لەناو کوردانادا بمێنێ. هەموو هێزێکی کورد لایەنی بەهێزو لاوازی هەیە. ئەز باوەڕمەندم کە لایەنی نەتەوەیی پارتی دیموکرات لەهی هێزەکانی دیکە بەهێزترە.

*** دوای جیابوونەوەتان یەکسەر دانیشتنتان لەگەڵ پارتی و یەکێتیدا هەبووە؟**

– پێش جیابوونەوەمان هیچ دانیشتنێکمان لەگەڵ پارتی و یەکێتیدا نەبووە بۆ باسکردنی کێشەکانی ناو PKKو دانیشتنی تایبەتیمان نەبووە. دوای جیابوونەوەمان بەتەواوی یەك مانگ و نیو لەموسڵ ژیاین بێ ئەوەی ڕەسمیەتێکی ژیان و بوونی ئێمە لەموسڵ هەبووبێ و، لەماوەی ئەو مانگ و نیوەدا هیچ دانیشتنێکی نێوان ئێمەو پارتی و یەکێتی نەکرا، دوای مانگ و نیوێك مانەوە لەموسڵ پەیوەندیمان لەگەڵ هەردوو هێزەکەدا کرد، ئەمڕۆش هەڵوێستیان باشە، بەڵام بەکردەوە بەو شێوەیە نییە کە ئێمە دەمانەوێ و دەیخوازین. وەکوتر بێجگە لەو دوو هێزە دیدارمان لەگەڵ یەکگرتووی ئیسلامی و سۆسیالیست و زەحمەتکێشان و حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران و کۆمەڵە هەبووەو لەگەڵ هەموو هێزەکانی کوردستان پەیوەندیمان باشەو بەشێوەی سیاسی پشتیوانیمان دەکەن.

*** دەڵێن دوای جیابوونەوەتان دوو جاران مام جەلالت بینیوە؟**

– ....

*** بەپێی ڕاگەیاندنی (کۆنگرەی گەل) یەکێك لەخاڵەکانی گفتوگۆکانی مام جەلال لەگەڵ تورکیا لەدوایین سەفەریدا بۆ تورکیا ئەوەبوو کە ئێوەو تورکیا بگەیێنێتە یەکتر؟**

– لەسەردانی پێشترو دوایی مام جەلالدا ئەو مەسەلەیە باسکراوەو هاتۆتە ڕۆژەڤەوە، مام جەلال داوای کردبوو کە عەفوێکی سیاسی گشتی دەربکرێ و گفتوگۆ لەنێوان کۆماری تورکیا و بزاڤی ئازادی کورددا دروست ببێ، بەڕێگەی گفتوگۆ مافی کوردان بدرێ. ئەوەش تێڕوانینێکی ڕاستەو خەباتی مام جەلال بۆ چارەسەری لەجێگەی خۆیدایە. ساڵی ١٩٩٣ خەباتێکی وای کردو ئەمڕۆش دەیکا. لەدیدارەکانی کاك نێچیرڤان بارزانیشدا لەتورکیا ئەو مەسەلەیە هەبوو، لەڕاگەیاندنەکانیدا بۆ ڕای گشتی ئاشکرای کرد کە PWD خاوەن هەڵوێستێکی ماقولە بۆ چارەسەری. چ مام جەلال بێ و چ کاك نێچیرڤان بارزانی بێ ئێمە خەباتی هەردووکیان باش دەبینین کە بتوانن پەیوەندییەك لەنێوان ئێمەو دەسەڵاتدارێتی تورکیادا دروست بکەن، ئەوە لەبەرژەوەندی کوردە.

*** ئایا ئێوە خۆتان بەنوێنەری بزاڤی ئازادی باکووری کوردستان دەبینین، لەکاتێکدا کۆنگرەی گەل دەڵێ من نوێنەرو ڕێبەری ئەو بزاڤەم؟**

– ئێمە هێزێکی تازەین و بارودۆخی بەهێزبوونی خەباتی ئێمە هەیە، ڕێکخراوەکەمان لەبەر ئەوەی تازەیە ئێمە بڵێین ئێمە نوێنەری کوردین و بێجگە لەئێمە هیچ هێزێکی دیکە نییە ئەوە ڕاست نییە. PKKو هێزەکانی دیکەی کورد دەتوانن بۆ چارەسەر کردنی کێشەی کورد تێبکۆشن. ئێمەش هێزێکین کە دەخوازین نوێبوونێك لەسیاسەتی کورددا دروستببێ و بەخەتێکی وڵاتپارێزی و دیموکراتی کێشەی کورد چارەسەر ببێ. کێ هێزی یەکەمە، ئەمڕۆ بزاڤی ئازادی کورد لەباکووری کوردستان لەنێو ئاڵۆزیەکدایە، ساڵانی داهاتوو نیشاندەدەن کام خەت و کام خەبات سەرکەوتووە. ئێمە لەو بڕوایە داین کە پارتی وڵاتپارێزی دیموکرات PWD ئاڵۆزی بزاڤی ئازادی باکوور لادەباو بەرەو چارەسەری هەنگاو دەنێ و، هێزێکە کە دوارۆژی خۆی دەبێ.

*** ئەگەر تورکیا عەفوێك بداتو بڵێ ئەوانەی لە(کۆنگرەی گەل) جیابوونەتەوە دەتوانن بگەڕێنەوە تورکیا تۆ دەچیەوە تورکیا؟**

– ئێمە نەك تەنیا بۆ کەسانی جیابووەوە بەڵکو بۆ هەموو کەسایەتییە سیاسییەکان عەفوێکی گشتی دەخوازین. ئەوەی لەشاخ بێ، لە ئەورووپا بێ، لەزیندان بێ و بۆ ئەو کەسانەی کە تائێستاش ناتوانن بەئازادی لەوڵاتی خۆیان بژین و خەبات بکەن، پێویستە عەفو بۆ هەموو کەسێك بدرێ، هەروەها ئازادی خەباتی سیاسی، ئەگەر ڕەوشێکی وەها بێتەکایەوە ئێمە ئامادەین بگەڕێینەوە وڵاتی خۆمان خەبات بکەین.

*** تۆ گوتت مام جەلال و کاك نێچیرڤان داوایان لەتورکیا کردووە گفتوگۆ لەگەڵ ئێوە بکرێ، ئەگەر لێبووردنەکە تەنیا بۆ ئێوە بدرێ، ئێوە ئامادەن بچنەوە تورکیا؟**

– ئەوە ڕێگای باشتر بەڕێوەبردنی خەباتی ئێمە دەکاتەوە، ئەگەر ئێمە قبولیشی بکەین لەلایەکی دیکەوە خەبات دەکەین عەفو بۆ هەموو کەس بدرێ.

*** تۆ لەو بڕوایە دای تورکیا گفتوگۆتان لەگەڵدا بکات. لەلایەکی دیکەوە کۆنگرەی گەل دەڵێ فەرهاد دانیشتنی لەگەڵ تورکیا کردووە؟**

– ئەو ئیدیعایە بەتەواوی هەڵەیە، هیچ دانیشتن و گفتوگۆیەکمان لەگەڵ ترکیا نەبووە، ئەگەر ترك بخوازن گفتوگۆ بکەین ئێمە ئامادەین بۆ گفتوگۆ ناڵێین نا، بەڵام تائێستا هیچ گفتوگۆیەکمان نەبووە، ئەو ئیدیعایانەی کۆنگرەی گەل بێ بنچینەن.

*** پرۆگرامی PWD بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد لەباکووری کوردستان چییە؟**

– ئێمە فیدرالیزمی ئیداری دەخوازین، کە دەسەڵات لەنێوان حکومەتی ناوەندی و حکومەتی هەرێمەکاندا دابەشبکرێ، حکومەتی هەرێمەکانیش بەهەڵبژاردن دابندرێن. بەبڕوای ئێمە فیدرالیزمی ئیداری دەتوانێ کێشەی کورد چارەسەر بکات. هەروەها لەگەڵ ئەوەدا زمان و ڕۆشنبیری کورد بێ سنوور ئازادبێ، دەسەڵاتداری هەرێمەکان بتوانن بەناسنامەی نەتەوەیی خۆیان کارەکانیان بکەن، قوتابخانەی سەرەتایی و ناوەندی و ئامادەیی و بەرز بکرێنەوە. واتە پەروەردە بەزمانی کوردی لەهەموو ئاستێکدا هەبێ، هی تایبەتیش. ئێمە چارەسەری کێشەی کورد لەباکووری کوردستان لەو چوارچێوەیەدا دەبینین.

*** حیزبەکەی ئێوە (پارتی وڵاتپارێزی دیموکرات PWD) بۆچی وشەو ناوی کوردستانی پێوە نییە؟**

– ئێمە هێشتا نەبووینەتە حیزب بەڵکو ئێمە خەباتی ئامادەکردنی حیزب لەژێر ناوی PWDدا دەکەین، لەماوەیەکی نزیکدا حیزب دادەمەزرێنین. هۆی نەبوونی ناوی کوردستان ئەوەیە کە حیزبەکان بەگوێرەی یاسای تورکیا نابێ ناوی وڵات و گەل و ناوچەیان پێوەبێت. ئینجا حیزبەکە هی ترکان بێ یان هی کوردان بێ. هۆی دانەنانی ناوی کوردستان ئەوەبوو کە ئێمە ببینە حیزبێکی یاسایی، بەڵام دەکرێ ئێمە ناوی کوردستانیش دابنێین، موشکیلە نییە، تاوەکو حیزبەکەمان دەبێتە یاسایی دەتوانین ناوی کوردستان دابنێین. موناقەشەیەکی وامان هەیە. ڕەنگە لەئەنجامدا بەداشێك کوردستان دابنێین واتە PWD - Kurdistan.

*** واتە ئێوە یاساکانی ئێستای تورکیا قبول دەکەن؟**

– ئێمە قبولیان ناکەین بەڵکو لەبەرچاویان دەگرین و، وای دەبینین کە پێویستیمان بەگۆڕان هەیە، ئێمە دەڵێین پێویستە کورد بتوانێ بەناسنامەی خۆی ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری و هونەری خۆی بەڕێوە ببات. بەهەموو شێوەیەك ژیانکردنی کورد بەناسنامەی خۆی وەك مافێکی کورد دەبینین.

*** هۆی چییە کە ئێوە ئیعلانکردنی حیزبەکەتان تائێستا دواخستووە؟**

– هەروەك گوتم ئێمە نەخشەی جیابوونەوەمان نەبوو، بەتەواویش ئەوە نزیکەی ٤ مانگە جیابووینەتەوە، مانگو نیوێکیش لەو چوار مانگە بێ خەبات بووین چونکە ڕەوشی خەباتکردنمان نەبوو، ئەوە دوو مانگە خەبات دەکەین. ئەز لەو بڕوایەدام کە لەو مانگەدا حیزبی خۆمان بەڕەسمی دروستبکەین.

ئێمە هێزی چەکدار دانامەزرێنین و خەباتی سیاسی دەکەین

*** ئایا ئێوە هێزی چەکداریش دادەمەزرێنن؟**

– نەخێر ئێمە هێزی چەکداری دانامەزرێنین و شەڕی چەکداریش ناکەین و ڕایدەوەستێنین. بڕوامان وایە کە کێشەی کورد لەباکووری کوردستان بەتێکۆشانی سیاسی چارەسەر دەبێ دوای ئەوەی کە گفتوگۆی وەرگرتنی ترکیا لەیەکێتی ئەورووپا دەستپێبکا هەلومەرجی تێکۆشانی سیاسی زیاتر دەرەخسێ و هەلومەرجی تێکۆشانی چەکداری لاواز دەبێ و تێکۆشانی چەکداری لەلای جیهانیش قبوڵ نییەو ٩٩٪ی گەلی کورد لەباکووری کوردستانیش داواو پشتیوانی خەباتی سیاسی دەکا نەك خەباتی چەکداری.

*** (کۆنگرەی گەل/ PKK) تائێستا خاوەن هێزێکی گەورەی جەماوەری و ڕاگەیاندنە لەباکووری کوردستان و دەرەوە، بەڵام حیزبی دیکەی باکوور هەنە وەك (Kawa ، PRNK ، PSK، PDK – باکوور) نەیانتوانیوە ببنە هێزێك، پرسیار ئەوەیە PWD دەتوانێ ببێتە هێزێکی دیار؟**

– PKK تاوەکو ئێستا هێزی خاوەن دەسەڵاتە لەباکووری کوردستان، خەباتی هێزەکانی دیکە زۆر لاوازە کە ناتوانن کاریگەری لەسەر سیاسەتی کورد بکەن. PKKو هێزەکانی دیکەش هێزی کونن واتە لەڕەوشی سەدەی بیستەمدا دروستبوونەو ناتوانن بۆ ئەمڕۆ بەوەڵامبن، PWD هێزێکی تازەیە کە دەتوانێ بۆ ڕەوشی تازە خاوەن وەڵامبێ، لەلایەکی دیکەوە PWD ئەو توانایەی هەیە کە زۆربەی خەڵکی PKK بۆ لای خۆی ڕابکێشێ و هەروەها خەڵکی بێلایەنیش. بەرنامەی ئێمە ئەوەیە کە لەماوەی ساڵ و نیوێکدا، واتە تاکۆتایی ٢٠٠٥ حیزبەکەمان PWD ٩٠٪ی خەڵکی PKK بەلای خۆیدا بکێشێ و بێنێ و خەڵکی بێلایەنیش بخاتە ناو خەباتی نەتەوەیی. واتە بنکەی جەماوەری خۆی دووقاتی PKK لێبکات. بەگوێرەی ئەو لێکۆڵینەوانەی ئێمە کردوومانن ٩٠٪ی لایەنگرانی PKK لەڕووی سیاسیەوە بەو هەنگاوەی ئێمە دڵخۆشن، ٩٠٪ لەباکووری کوردستان و، لەئەورووپا نیوە زیاترو خەڵکی بێلایەنیش بەو هەنگاوەمان دڵخۆشن. ئەز دەتوانم بڵێم بنچینەی پێشکەوتنێکی خێرای PWD هەیەو لەماوەی ساڵێکدا دەتوانێ ببێتە هێزێکی لە PKK گەورەتر کە دەتوانێ کێشەی کورد چارەسەر بکا.

*** کاتی خۆی (بارانی) جیابووەو (PKK ڤەژین)ی ئیعلانکردو نەیتوانی هیچ بکا، جیاوازی ئێوە چییە کە بتوانن خاوەن کاریگەری بن لەسەر خەڵك؟**

– با من بەکورتی پێت بڵێم پێش بارانی لەساڵی ١٩٨٣دا چەتین گیونگورو ڕەسول ئالتنوك و باقی قەرەیەل، گروپەکی ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی جیابوونەوە، دوای ئەوان لەساڵی ١٩٨٧دا کەسیرە یەلدرم و هەندێ کەسی دیکە جیابوونەوە، لەساڵی ١٩٩١دا محەممەد شنەرو بارانی جیابوونەوە، لەساڵی ١٩٩٨ شەمدین ساکیك جیابووەوە، لەساڵی ٢٠٠٠دا دکتۆر سلێمان وزەکی بچوك و گروپێکی دیکە جیابوونەوە. ئەوانە هەموویان دەیانگوت ئێمە PKKی باشترین. بەتایبەتی PKK– ڤەژین نەیاندەگوت ئێمە گروپێکی تازەین دەیانگوت ئێمە PKKی ڕاستەقینەین، ئێمە هیچ ئیدیعاو بانگەشەیەکی بەو جۆرەمان نییە، ئێمە دەڵێین PKK ئیدی نابێتە وەڵام و چارەسەرو ئێمە ڕەخنەمان لەسیستەمی PKK هەیەو ئێمە ڕێکخراوێکی تازە دروست دەکەین، واتە تێڕوانین ئێمە لەهەموو جیابووەکانی دیکە جیاوازە. لەلایەکی دیکەوە ئەوانەی بزاڤی PWDیان دەستپێکردووە جۆرە کەسانێکن کە تێکۆشانی سیاسی و دیپلۆماسی و عەسکەری ئازادی کوردیان بەڕێوە بردووە، واتە دەتوانین بڵێین بەرپرسانی تێکۆشانی سیاسی و دیپلۆماسی و عەسکەری جیابوونەتەوەو ئەوانەی ماونەتەوە لەتێکۆشاندا خاوەن پلەو جێگە نەبوون ئەوانەی جیابوونەتەوە خاوەن جێ بوون. بۆیە دەتوانین بڵێین ئەو کادرانەی جیابوونەتەوە دەتوانن شۆڕشێك بەڕێوەببەن و کاریگەری خۆیان لەسەر خەڵکی لایەنگری PKK زۆرە.

*** عەبدوڵڵا ئۆجەلان زۆر جاران باسی کەمالیزم دەکاو مەدحی دەکات، ئێوە چۆن دەڕواننە کەمالیزم؟**

– لەناو PKKدا گۆڕانکاری بەدوو خەت بوو، خەتی گۆڕانکاری بەرەو پێش و خەتی گۆڕانکاری بەرەو پاش. سەرۆکایەتی PKKو کادرە دامەزرێنەرەکانی PKK دەڵێن PKK موڵکی خۆمانە بمانەوێ دەیهێڵینەوەو نەمانەوێ لەناوی دەبەین. ئەوان گۆڕانکارییەك دەکەن کە لەگەڵ دەوڵەتی ترکیاو لەگەڵ نەتەوایەتی ترکیا ببنە یەك و، دەستکەوتەکانی شۆڕش کە بەفیداکارییەکی مەزن پێشخراون جارێکی دیکە هەنگاو بەهەنگاو دەتوێنێتەوە، خاوەنداریێتی کردن و باش دیتنی کەمالیزم و ڕاستبوونی کەمالیزم لێرەوە دێت. ئێمە دەڵێین ئێمە دژین و ئێمە هێزێکی وڵاتپارێزین زمانی کوردی و ڕۆشنبیری کوردی و مێژووی کورد دەپارێزین و دەڵێین پێویستە دەوڵەمەندی کوردستان لەخزمەتی ژیانی گەلی کورددا بێت. ئەوان هێزێکی سۆسیالیستن ئێمە هێزێکی دیموکراتین، ئەوان هێزێکی چەپن ئێمە هێزێکی وڵاتپارێزین، ئەوان کەمالیزم باش دەبینن ئێمە دەڵێین کەمالیزم بۆ کوردان ڕەتکردنەوەو توانەوەو لەنێوبردنەوە ئەگەر کورد دژی کەمالیزم نەبن ناتوانن بگەنە ئازادی.

*** بنچینەی دەوڵەتی تورکیا کەمالیزمەو کەسێکی وەك ئەردۆغانیش سەری خۆی بەرامبەر کەمال ئەتاتورك دادەنوێنێ، کە ئێوە دژی کەمالیزم بن چۆن دەتوانن گفتوگۆ لەگەڵ دەوڵەتی تورکیا بکەن؟**

– ئێستا لە ترکیا گۆڕانکاری چێدەبن، ئەز دەتوانم بڵێم حیزبی دەسەڵاتداری ئێستای ترکیا AKP لەگەڵ کەمالیزم نییەو دژی کەمالیزمە. لەبەر ئەوەیە ئێمە دەڵێین ئەگەر بەچاوێکی کراوە تەماشا بکەین لەسیاسەتی کورددا PKK وەختی خۆی تەواو کردووەو پێویستە لەمێژوودا جێگەی خۆی بگرێ و ببێتە مێژوو، کەمالیزمیش لەترکیا سەردەمی خۆی تەواو کردووە. ئەمڕۆ هێزێکی بەناوەڕۆك نە کەمالیست بەڵکو کە لەناوەڕۆکدا ئیسلامیەت و دیموکراتی گەیاندۆتە یەك دەسەڵاتدارە لەترکیا و ئەو خەتە پێشدەکەوێ، لەناو کوردانیشدا هێزێك کە وڵاتپارێزی و دیموکراتی بگەیێنێتە یەك دەتوانێ سەر بکەوێ، AKP لەترکیاو، PWD لەناو کورددا دەخوازی ئەو یەکگرتنە بخاتە ناو سیاسەتی کوردییەوە. ئیدی کەمالیزم و PKK ڕۆڵیان لەسیاسەتدا نەماوە.

*** پێشتر ئەوەت ڕاگەیاندبوو کە کاتێك لەنێو کۆنگرەی گەل دا بوون هەندێ هەڤاڵی تۆ دانیشتنیان لەگەڵ ئەمریکا کردبوو، ئێستا دوای جیابوونەوەتان هیچ گفتوگۆیەکتان لەگەڵ ئەمریکادا هەیە؟**

– گفتوگۆیەك لەنێوان PKKو کۆنگرەی گەل و ئەمریکادا هەبوو، ئەو گفتوگۆیانە لەسەر ئەساسی گۆڕاندنی بزاڤی ئازادی بوون و ئەمریکا باش تەماشای ئەوەی دەکرد، بەڵام گفتوگۆکان نەگەیشتنە ئاستێکی ڕەسمی ئەوتۆ و نەگەیشتنە ئاستی ڕێککەوتنێك، لەگفتوگۆکاندا باسی ئەوە دەکرا چ جۆرە گۆڕانێك پێویستە، ئەمریکییەکان بیروڕاکانی خۆیان لەدژی تیرۆریزم و شەڕی چەکداری ئاشکرا دەکردن. دوای جیابوونەوەمان ئێمە لەدوای پەیوەندییاندا نەگەڕاین و بەکاری دامەزراندنی حیزبەوە مەشغول بووین و دانیشتنمان لەگەڵ هێزە کوردییەکاندا کردووە، بەڵام لەگەڵ هیچ هێزێکی دیکە دانیشتنمان نەکردووە، چونکە بەپێویستمان نەدیتوە پێش بوونی ناسنامەی هێزێکی سیاسی دانیشتن بکەین، کە تۆ نەبوبیتیە هێز گفتوگۆو دانیشتن ئەوەندە مەعنای نییە.

ئێمە هێزی چەکدار دانامەزرێنین و خەباتی سیاسی دەکەین

من ئامادەم لەناوچەی دەسەڵاتی پارتیدا بژیم و لایەنی نەتەوەیی پارتی لەحیزبەکانی دیکە بەهێزترە

ڕەوشی داراییمان خراپ و شپرزەیە

پارتی و یەکێتی هەڵوێستیان باشە لەگەڵمان، بەڵام بەکردەوە بەو شێوەیە نییە کە ئێمە دەیخوازین